

Řeč a jazyk

Myšlení se musí opírat o jazyk, ale běda tomu myšlení resp. tomu myslícímu, které nebo který se nechá v jazyce uvěznit. Známa postmoderní (strukturalistická) teze, že „nic není vně jazyka“ je vlastně jen novou obdobou staré subjektivistické teze, že „nic není mimo vědomí“ (tj. vně vědomí), ale je svým způsobem sofistikovanější. Heslo, že všechno záleží na tzv. „režimu řeči“, s kterým u nás hauzíroval zejména Bělohradský, je mylné nikoli proto, že by v něm nebylo nic oprávněného, ale právě naopak svou relativní „oprávněností“: umožňuje tak, aby některé závažné problémy (především ovšem filosofické) mohly být zneváženy, ba přímo „odklizeny“ jako vnitřní problémy jazyka. Simone Weilová měla pravdu, když upozorňovala, že mysl nesmí být v jazyce uvězněna, že nesmí být na jazyk omezena (nemám po ruce francouzský text, na internetu jsem našel jen anglický citát: „A mind enclosed in language is in prison.“). Tak, jako se jazyk musí podrobit smyslu vyslovovaného, tak se řeč sama (LOGOS) musí podrobit Pravdě (tj. pravosti, platné a závazné i pro to promlouvané, ale zejména pro to „myšlené“, které je až za „promluveným“). Určitý jazyk může mít zajisté vážné problémy s tím, jak vyslovit, vyjádřit, formulovat některé myšlenky, otázky, nápady, „ideje“; a pak ovšem tyto problémy jsou vnitřními problémy toho jazyka. A jazyk potom musí být opravován a napravován tak, aby se takových vnitřních problémů nějak zbavil, aby je začal překonávat, aby našel způsob, jak se sám změnit, jak se přizpůsobit, přinejmenším jak aspoň prozatím oslabit a upozadit své nedostatky a vnitřní potíže. Právě k tomu dochází tam, kde myšlení na sebe bere větší, vyšší nároky. Každý jazyk si musí nepochybně vybudovat své zvyklosti, jakési své vyježděné koleje, musí si upevnit své vnitřní struktury – smyslem a účelem jazyka je upevnit myšlení. Ale toto upevňování nesmí nabýt vrchu nad tím, co má být řečeno, co má být vysloveno – jazyk sám se nesmí svévolně ujmout slova a začít sám napovídat myšlení a dokonce chtít samo myšlení nahradit, svými frázemi skutečné myšlení vytlačit někde na periferii.

(Písek, 091210-2.)